

Observatoriul este de două ori în
septembrie, Miercură și Săptămâna.

Pretiul

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimis cu postă în lăințrul monarhiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În strainatate pe 1 anu 10 fl. său 22 franci, pe 6 luni 5 fl. său 11 franci. — Numeri singurafici se dau căte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diaru politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Nr. 4.

Sibiu, Săptămâna 12/24 Ianuarie.

1880.

Press'a. Terorismul aristocratiei si terorismul plebei.

"Ati vediut că din vin'a pressei au cursu nu numai sangele unui omu fanaticu, precum este Verhovay, ci s'a versatu si sange pe strade, in lupte de rebeilline. Éta ce urmari are press'a desfrenata; éca si efectele curtilor de jurati, care acquita pe cei mai multi acusati. Aristocrati'a vediendu-se tavala prin tóte noroile de către multimea manjitorilor de chartea, ce'i mai remasese, de cătu se'si apere onórea sa cu sabia, cu glontiu, cu pumni preste falci, in fine chiaru prin omoru?"

Acesta este limbajul fariseilor si alu saducilor dela 1/13 Ianuarie incóce, de candu adeca casin'a domnésca din Budapest'a fu sfarmata cu pietri si spitalele capitalei unguresci se inplura cu ranitii adunati de pe strade. Dara adeverat'a stare a lucrurilor este cu totulu alt'a, si scenele din 11 pâna in 15 Ianuarie era preste potintia se nu le prevédia fôra nici unu spiritu de profetu, toti cetatienii de statu, căti au urmarit cu simtiuri limpedi mersulu afacerilor in statulu ungurescu de 13 ani incóce.

Óre press'a ungurésca este de vina că s'a versatu sange? Dara legea de presa in Ungari'a este una din cele mai aspre in tóta Europ'a. Cum s'a intemplatu inse, că acea lege se aplicase atât de puçin la press'a ungurésca? Cine a potutu se farmece, se lege manile procurorilor si ale judecatorilor, că se nu o pôta infrena?

Dara juriul e de vina, pentru că cei căte 12 alesi dintre cetatieni acquită pe acusati, adesea in unanimitate sau cu majoritate respectabile? Apoi că din cei 12 căte 6 insi sunt denumiti totudeauna din căte 36 de către procuror, alesi pe sprincéna, dupa poft'a ánamei lui; cum dara votă si acestia contra lui? Sunt óre toti cetatienii corupti, depravati, mituiti, rebelli din natur'a sau din educatiunea lor? Atunci pentru-ce partid'a dominatore a infinitat juriulu?

Nimeni nu este infalibile in lumea acésta, si nu noi vomu fi acei ómeni simplii, că se credem vreodata, că cei 12 jurati, inca pe atât de luminati

si de onesti, se nu fia indusi uneori in erore, că se acquite sau se condamne cu nedreptu, cu asuprise. In Ungari'a inse si in Transilvani'a este unu secretu publicu, adeca cunoscutu de toti, numai pronuntiatu de prea pugini, pentru ce curtile de jurati, anume in procese de presa sunt indulgente. Acelu secretu publicu este, că juratii isi si optenu intre sine camu unele că acestea: Redactorulu ori corespondentele pôte se si aiba nedreptu in caus'a de faça; dara fiacare din noi cunoscemu o mare multime de casuri, in care diaristii au avutu tota dreptatea că se'si ridice vocea loru; scimu érasi noi intre noi cetatienii, alte abusuri, calcaru de legi, mituiri nerușinate, defraudari de mii si sute de mii, spoliatiuni de averi, pe care publicistii nu le cunoscu, prin urmare nu le scotu nici la lumina; noi inse le scimu, că le patim noii insine, prin urmare nu judecamu numai dupa căte o fapta. Se punem de exemplu, că unu functionariu din vreun coltiu de tiéra ia mita dela toti căti cadu in ghiarale lui, dara totudeauna intre patru ochi, fôra nici-unu martor; elu inse a luat mita dela o mii de ómeni, pâna ce se affa uniculu din trensii, care spune la vreun redactoru. Atunci functionariulu trage pe diaristu in judecata la curtea de jurati. Dara acestia sciu toti că functionariulu acela ia mita, asia ei judeca dupa sciint'a si cunoșinti'a loru si acquita pe diaristu fôra alte documente juridice. Asia este cu usurarii, asia si cu defraudarile banilor publici. Tu si tota lumea sciti bine, că cutare directoru, cassariu dela cutare banca din cele 100 de banci, sau dela vreo intreprindere industriale, are plata fixa annuale 6000 fl.; elu inse platesce pe locuinta 2500 fl. pe anu, tîne trasura eleganta cu doi telegari că doi lei; salonulu nevestei sale e deschis totu a dou'a sera pentru petreceri; elu insusi perde in tóte serile la carti căte 40—50 fl., in tóte verile merge cu famili'a la apa minerali sau face caletorii in "Europ'a". Tóte acestea costa 15 mii pe anu. De unde ia elu restul de 9 mii? Cetatienii sciu se facă forte usioru socotél'a si fôra a cercetá cartile bancei, dau si preste isvoru.

Press'a din Ungari'a nici-decum nu a fostu asia desfrenata pe la incepulum dualismului, precum

se facă ea mai tardi. La inceputu ea era imperinenta numai cu nationalitatile trantite la parete si cu functionarii de sange romanescu, éra pe ai loru ii crutiá in anii de antaiu că pe lumin'a ochilor. Dupace a inceputu press'a din Vien'a si mai alesu cea straina din Germania, Belgie, Francia se scotă la lumina o multime de blasphemii unguresci, atunci press'a ungurésca vediendu că nu mai pôte remané nimicu ascunsu, iute sparse prin legea de presa din 1847/8 si cum amu dice, aruncandu frenele pe cai, ii plesní cu biciulu că se alerge ori incatru.

Va intreba cineva, că ce are press'a ungurésca cu aristocrați'a ungurésca. Noi aretaseram in Nr. 104 din a. tr. că casin'a magnatilor din B.-Pest'a si sôcia-sa din Clusiu au fostu totudeauna centruri de actiune ungurésca, pâna candu a venit alta partida a demagogilor, care cu titlu falsu de liberali le au mai turburatu apele; dara propriul popor n'au avutu incredere in nici-unii, că-ci cum se dice pe la noi, 'ia prinsu pe toti cu mesur'a mica de nenumerat-ori. Ceea ce s'a spartu in cele trei dile la B.-Pest'a, a fostu o uima rea, care cōce dela 1867. Toti ungurii cunoscu prea bine causele pentru care repaos. com. Emericu Miko, celu de antaiu ministru de comunicatiune dela 1867 inainte, a fostu constrinsu a se retrage fôrte disgustat. Nu că Miko ar fi atinsu avere publica, dara sub elu s'au intemplatu defraudari colossali; totu sub elu au disparutu si cele 16 milioane din capitalulu de constructiune alu calei ferate orientale (Oradea-Brasovu). Toti mai tinu minte si speculele de sute de mii facute cu actiunile podului dela B.-Pest'a rescumperatu dela br. Sina. Totu asia si cele intemplate sub Kerkápoli, care din salariu isi facă palaturile frumos. Si de aru sci vorbi padurile statului din Transilvani'a si padurile din granita slavo-croata, ce nu aru spune acelea! Dara "Sparcassa dela Lugosiu", dara o mii alte specule cu averile statului, cu avere publica, cu commassatiuni si segregatiuni! In fine se amestecara si la banci, si acuma com. Festetich are se restitue la banc'a rurale vechia preste 400 mii fl., pentru căte defraudari s'au facutu din negrij'a lui. Sumele defraudate era parte

Fisiór'a „Observatoriului“.

Unele observari relative la comitatulu Hunedorei si in specie la districtulu Hatiegului.

(Urmare.)

Acésta biserică si acuma este proprietatea religionei gr.-catholice si se folosesce că biserică parochiale. Precum imi spunea mie episcopul Leményi, famili'a Kendefiană a cerutu se se permita că se scotă monumentu din acea biserică romanesca, dara nu i s'a datu voia.

Ce se tiene de literele familiare si donationale ale acestei familii Candesci, eu nu le-am vediut, dara unu nobilu din una familia de frunte din comun'a Salasius de susu, cu numele Mara Iosifu, care tinea in catoria pe o contesa Nemes, remasa vedova dupa unu Candescu, si care au avutu la mana documentele donationale, mi-a spusu curat, că in acele nu vine numele Kendefi, ci Kendefisor alias filius Kendefi. — Totu in acésta cestiu vice-comitele (vice-prefectulu) comitatului anume Ludovicu Csulai, mi'a comunicatu o traditie conservata in famili'a sa in urmatóriile: „Atunci candu s'au confiscatu bunurile monastirei dela Colțiu si s'au donatu Candescilor, eră mai multi calugari, caroru li s'a concesu, că pâna candu voru trai se pôta locui in monastire, si proprie in Colțiu. Din acei calugari mai pre urma remasese numai unu singuru betranu. Familiei i se parea că acelui bietu ieromonachu traieste mai multu decât ar fi dorit ea. Kendefisorul pentru a carui familia se facuse donationea, murise, dara a remasă veduv'a cu doi fii. Acésta că se pôta scapa de betranul calugaru, care locuia in Colțiu, intru o di de vineri a facutu o turta (pogace) frumosă, si o a trimisă betranului. Se intielege că acea turta

fusese frementata cu ingredientie veninoase; calugarul inse, sau pentru că va fi avutu óresicare prepusu de rea vointia a cocónei veduve, sau in acelea óre nu'i era fome, ca elu nu a mancatu din turta. In aceeasi di inse pe inserate, unul dintre cei doi fii ai veduvei fiindu la venutu pe munti, se abatu pe la betranulu calugaru, si intrebându nu cumva are ceva de mancare, că-ci nu mai pôte de fome, de óre-ce tota dio'a ia trecutu fără a manca ceva, calugarulu ei dise că elu altu ceva nu are indemana, „decât éca acea coca, pe care mi-a trimis'o mama-ta; poti se o manci, că mie nu 'mi trebuie.“ Asia s'a si intemplatu, că flamandulu teneru a mancatu pogaci'a; dara pâna a casa, adeca pâna in satu, ajungându-lu durerile inveninarei, de abia au avutu tempu se spuna mamei sale despre coc'a dela calugaru si intre dureri infricosiate a si muritu.

Daca ar fi cunoscutu Nicolae Iosika acésta anecdota, pasa-mite că ar fi mai luat si de aci unu subiectu de romanu.*)

Cum disieui, acésta mi-a narat'o celu mai bunu alu meu omu, pe tempulu cătu am petrecutu că vicariu in acelea parti. Famili'a romanescă Ciulaiana inca a fostu un'a din celea mai vechi in tienutulu Hatiegului. Din acésta pe tempulu Regelui Mathia Corvinu unulu a fostu consiliariu langa regele, dupa cum am cetitudo despăcătă, intr'unu documentu aflatu intre scrisorile familiei Barciane, dara atunci nu se scria Csulai. Totu din acésta familia se vede că au fostu si superintendentele Georgiu Csulai, care a traitu si a propagat calvinismul intre romani in patrariul primu alu secolului alu sieptepredecelea, pe langa tóte că susu numitul L. Csulai si toti membrii familiei in cătu mi-au fostu cunoscuti, au urmatu religiunea catholica, acum inse de abia se mai afla doue persoane de partea barbatescă

*) De altumentre anecdotă despre „turta, pogacea sau coc'a otravita“ este fôrte latita la poporul nostru din Transilvani'a cu puçina modificatiune.

Not'a Red.

Ori-ce inserate,

se platesc pe serie séu linia, cu litere merante garmondu, la prim'a publicare căte 7 cr., la a dou'a si a treia căte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurul publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatunile postei statului, addressate de a dreptul la Redactiunea Diariului.

„Observatoriul“ in Sibiu.

mare adunate din obolii poporului, de unde apoi se pote explica usioru irritarea lui. Scandalele cu Várad, cu graf. Victoru Zichy, in care au figuratu dieci si sute de mii, in fine duellulu ministrului c. Iul. Szapáry cu redactorulu I. Asboth, sunt forte prospete, in memori'a toturor.

Cătiva aristocrati compromisi pana dupa urechi, credindu că voru astupă gurile lumiei prin terorismu, decisera se insufle mai antaiu frica publicistilor si asia alesera pe cei mai buni duellanti, cum ai dice in limb'a antica, gladiatori de profesiune, că baronii Maythényi, Uechtritz si altii. Atunci plebea cu demagogii sei isi dise: Terrorismu pentru terrorismu. Daca voi credeți că ne veti insuflă noue frica, amu decisu si noi se ve aratam că ve potem sfarmă, sau inca luă la fuga sanetosă.

Mai in scurtu, Ungaria se afla pe o clina (planum inclinatum), pe unu rapedisiu mai periculos dora decătu a fostu si celu din 1848 si ungurii n'au nici-o cauza se'si bata jocu de starea Russiei cu Nihilistii sei. De aceea mai dicemu odata lectorilor nostrii, că se fia cu neadormita atentiu asupra cursului evenimentelor, că-ci turburările unguresci voru trage consecenie in urm'a lor, de care nici noi fiți aceleiasi patrii, nu vomu scapă acuma, precum nu am scapatu niciodata. Din partea nostra ne vomu face datoria, că se tinem pe publicu in curentulu lucrurilor.

Din Banatulu Timisiorei.

Candu pronuntiamu acestu nume, intielegemu unu teritoriu, ce se incepe dincólea dela fruntari'a Transilvaniei, dincólea de Zamu, pe valea Murasiului inainte pe langa Aradu, de acolo pe la Temisiorei, inainte preste Versietiu pana in Dunare si de vale pana la Orsiova, de aci pe langa Banatulu Craiovei, pe langa comitatulu Hunedorei in susu. Daca numai in diecesea Caransebesului se afla, dupa o numeratura din 1877 preste 342 de mii romani curati, apoi fora a mai cită cifre prea multe, veti crede usioru, că in totu Banatulu se affa preste 650 mii de romani. De candu militi'a granitaria din partea inferioara a Banatului se provincialisa, adeca i se dete administratiune civilie, din teritoriul aceleia se formă unu municipiu, adeca unu comitat nou, cu unu teritoriu mai mare decătu e spre ex. comitatulu Turda-Ariesiu din Transilvania. Acelui comitat nou i se dete numele istoricu alu Severinului, care in limb'a magiara e contrasu in Szörény, buna-óra că Constantinopole in Stambulu, că Adriano-pole in Edrene si alte nenumerate schimosuturi turcesci.

Cu romanii inpreuna locuesc in Banatu minoritatii de serbi, cu doue episcopii, in Temisiorei si Versietui, cu mai puçini svabi, vreo cinci sate de francesi adusi acolo din Alsati'a si Lotaringia, cum si alte sementii resipite.

Din acestea premissse, de si forte scurte veti pricpe prea bine ratiunile pentru care press'a romanescă este datoria propriei sale reputatiuni a se ocupă mai desu si cătu se pote mai seriosu si mai cu temeu de starea poporului romanescu din Banatu. Mai presu de tōte inse merita in epoca presenta cea mai de aproape atentiu comitatulu Severinului. Pre cătu timpu locuitorii lui statusera sub administratiune ostasișca, uneori rigorosa preste mesura, din acea parte a tieriei abia strabatea in căte 5-6 ani unele sciri vase, fabulose ratacite. De candu s'a incorporatu la statulu Ungariei că comitatu, sub diverse preteste se administra pana astadi că si cum ar fi pusa sub legi exceptionali, prin comisari plenipotenti. Astadi acelu

a fostu consorția renumitului tiran Gyusto din comun'a Tur. Traditionea poporului tne, cumcă Elisabet'a Margineanu mam'a lui Ioane Hunyadi Corvinulu remanendu vedova, s'a meritatu in comun'a Cincisiu, dupa unu nobilu cu numele Ciolnacu din numerulu celor cinci insii, carii se amintescu in literale donationale sunatore despre acelu satu, si cum-că dupa ce a repausatu, s'a inmormantatu in cemeteriulu satului vecinu Telincu. -- Oare-care probabilitate in asta privintia totu esista; că-ci in diplom'a donationale data familiei Ciolnoci de regele Mathia Corvinulu, stau cuvintele Cognatis nostris, dupa cum mi-a spusu insusi Ladislau Csornocosi; — era despre alta parte totu acesta familia s'a incarcatu si provediutu cu privilegi si imunitati estraordinarie, cu de care seu nice una alta, seu forte puçine famili aristocratice au fostu daruite. Asia a fostu privilegiulu de salva gardia, in a carui potere era opritu unui soldatu a calcă pe pamentulu numitei posessiuni, si granitierii carii mergēndu la comanda, de si calea drépta le ar fi fostu prin Cincisiu, era siliti se inconjure pe terenulu satului vecinu. Aceeasi familia ave dreptulu de asilu seu scutire, pentru toti carii poté scapă acolo, fire-aru fi fostu ori si ce criministi. Au avutu si jus gladii s. a. Tōte acestea arata aplecare si simpathia cea mare ce avuse regele cătra acea familia. Este inse lucru curiosu, că dupa ce donatiunea se facuse pentru cinci persone, din care causa si numele comunei este Cincisiu, adeca Cincisii; dara candu? si pe ce cale? unu ramu de familia din celea cinci a supusu pe celealte patru familii si le a redus la sōrte de jobagi? este ceva ne explicable, decumva nu s'ar poté explica din casatoria, despore acarei traditiune mai susu s'a facutu amentire.

(Va urmă.)

comissariu este dn. Ujfalussi, comitele supremu alu comitatului Carasiu cu capital'a Lugosiu. Diariile magiare, germane, serbesci publica mai virtosu de patru ani incōce din acelu comitat multime de sciri despre, abusuri, tiranii, spoliatiuni, atat de fabulose, in cătu daca nu aru fi adeverite prin acte judecatoresci despre processe criminali, ti s'ar parea sau numai că factiuni, sau că scrise din Turcia. In anulu trecutu amu reproodusu si noi căte-ceva, cum ai dice, a sut'a parte din tōte, era in alte diarie romanesci nu amu vediutu nimicu. Unii tīnu că acesta lipsa de sciri romanesci ar veni dela indolenti'a carturarilor nostrii; altii mai multi credu, că acestia traiescu sub o presiune teroristica, ce intrece departe inca si vechi'a rigore militara. Dn. Ujfalussy dusese cu sine in comitatulu Severinului pe faimosulu v.-comite I. Pauss, ginere alu ministrului Szende. Mai antierti locuitorii din comitat au tramsu la ministrul Col. Tisza o deputatiune compusa de dn. generalu pens. Traianu Doda, cu scopu că se'i descria starea desperata la care fu adusa poporatiunea comitatului Severinu in anii din urma, se'i descopere multime de nelegiuri si spoliatiuni ce se comitu, se céra destituirea cătoruva functionari misie si mai antaiu de toti a lui Pauss. Ni se asigura, că dn. Tisza fusese informatu atat de bine in favoarea lui Pauss, cătu i spuse verde dui generalu: In tōta Ungaria nu am functionari mai bunu decătu este acelu Pauss.

Ei bine, in dilele din urma ne asigura diariele „Süd-ungarischer Bote“, „Magyar Ország“, „Pesti Naplo“ etc., că v.-comitele Pauss a fugit tocmai pre candu era se fia arestatu pentru defraudari comisie, anume din avere remasa dupa mórtea unui cetătinu Feigel 1000 fl. era din alui Müller 2400 fl., cum si mai multe efecti de valoare. Aceleasi diarie spunu, că Pauss in momentele fugiei sale dela Caransebesiu a remis din cupeulu in care intrase că se plece, o suma de bani la tribunulu. Se mai adaoage, că unul dintre functionarii complici la crime ar fi unu romanu, care au fugit si elu, precum si că hotile au fostu descoperite de ddnii generalu Doda, loc. colonelul Saraciu si mai de curendu prin dn. Brancoviciu. Dara tōte acele sciri si altele multe se publicara in citatele diarie intr'unu modu asia de misteriosu si cu atata resava, in cătu citindu p'intre linii, ti se pare in adeveru, că hoti'a trebue se fia multu mai mare decătu numai de 4-5 mii fl. Este adeca vorba de diverse sume depuse la casse publice, cum si de banii pupilaru, de averile orfanilor, care sunt espuse la nenumerate pericule in tōte partile, că-ci vai de princi fora parinti si de femei fora barbati. „P. Napló“ dupace infrunta aspru pe ministrulu Tisza pentru marea lui indulgentia cătra Pauss et compania, in fine justifica rezerva sa cu temeiul, că este bine se asteptam resultatul investigatiunilor judecatoresci, ceea ce si are locu in tōte casurile de hotii, pentru că ar fi o nebunia si chiaru crima, a descrie prin pressa tōte in preguriarile, pentru că hotii complici (partasi), carii inca nu sunt prinsi, se se scia ascunde si fieri.

Ceea ce dore mai amaru pe fostii granitari locuitori ai comitatului Severinu este intre altele si inprejurarea, că avendu si ei unu capitalu că de $\frac{1}{4}$ milionu florini, castigatu si pastratu de ei si de parintii loru cu sudori si cu sange versatu, se afla in pericolu de a li se rapi, că se se faca din elu in tōte comunele scole unguresci si alte institute de magiarisare. Despre alte inprejurari ale comitatului Severinu speram se damu cătu mai curendu informatiuni directe si autentice venite dela locu, că si cele publicate din acelu districtu in anulu trecutu. Intr'aceea ajunse si scirea, că subprefectulu Pascu si notariulu Voda fusera destituiti, acestu din urma datu si in judecata criminala pentru furtu!

Revista politica.

Sibiu, 23 Ianuarii st. n. 1880.

Asteptarile avute, că Reichsratulu austriacu va afă, la redeschiderea s'a dupa vacanti'a de serbatori, fotoliurile de pe banc'a ministeriala ocupate de unu consiliu de ministrii in numeru completu, nu s'a realisatu. Ministeriulu comitelui Taaffe continua a functiona in starea sa necompleta asia, cum au inceputu dela denumirea sa. Aceasta stare de lucruri dă cabinetului actualu unu caracteru, ce ilu lasa se apara provisoriu, ce i paraliză actiunea si provoca neincrederea chiaru a partisilor sei. Se pare inse, că tōte in acestu „imperiu alu inprobabilitilor“ sunt numai provisorice si că cu tempulu, starea provisoria va deveni caracteristica definitiva a monarhiei austro-ungare.

Studiandu istoria acestei monarchii dela 1848 incōce vomu afă, că politică sa atat in lainstru, cătu si in afara a trecutu dintr'unu stadiu provisoriu in altulu si prin urmare, dintr'o criza in alta, fără că se isi fi potutu ficsă, nici sistemulu seu de gubernare si nici positiunea sa in afara.

Actualitatea că si trecutulu ne probédia pana la evidentia, că o astfelu de politica fără consecenia n'are energia in lainstrulu imperiului si este lipsita de respectulu, consideratiunea si influența pe care o ar putea exercita in afara. Si nici că se pote altcum, pana candu pe terenulu politicei interne, experimentele constitutionale voru fi in stare de permanentia si pana candu in afara, monarchia austro-ungara va oscila intre panslavismulu principelui de Bismark si intre panslavismulu principelui de Gorciacoff. A fi amiculu si aliatulu lumiei in-

tregi este identicu, cu a nu avea nici unu amicu si nici unu aliatu, ci a fi isolat si a depinde dela gratia si bunulu placu alu acelaia séu a acelor'a dintre ei, cari la momentu sunt cei mai tari.

Austro-Ungaria s'a aliatu, pe parola diplomatica a principelui de Bismark, cu Prusso-Germania pentru că se se apere in contra panslavismulu, care cochetédia cu elementele neolatine, si in acelasiu tempu isi dă aerulu, că voiesce se inpace pe numerosii sei slavi, acaroru sympathii nu sunt si nu potu fi nici-decum pe partea principelui de Bismark. Acestea sunt doue estreme, care de si la momentu se atingu, dar' nu se voru potea uni decătu numai, pentru că prin o frictiune frésca a elementelor si ale aspiratiunilor politice divergente, se se cīenescă si se se respinga unele pe altele, urmandu fiacare din ele, a fi atrase de cătra punctulu loru de gravitatiiune.

Ori ce incercari pe care si le aru dă diplomatica si gubernulu austro-ungaru de a evita séu a face impossibila acesta ciocnire elementara va fi in vanu, pentru că politică de pana acumă, precum si cea actuala este de natura a provocă si a acceleră tocmai aceea, ce ar dori că se nu se intempe. Se pare că si candu gubernale austriace, conduse de o potere misteriosa si fatala isi intocmesu politică loru dupa macsim'a: voiesce binele si făreulu, pentru că de altcum, cineva nu isi pote explica multele si colosalele erori diplomatice si politice, care s'a comis u del 1848 incōce de cătra gubernale austriace, care s'a perondatu pana astazi.

Consecintele erorilor comisie, le vedem si le simtimu in fiacare momentu si cu ori ce ocasiune. Asia, consecintele erorilor comisie pe terenulu politicei orientale, se arata in neincrederea si opositiunea passiva pe care o intimpina politică austro-ungara la statele cele mici slavice, care sunt chimate a jucă unu rol fără importanță si chiaru decisivu in conflictulu neamenabilu, ce va avea locu intre pangermanismu si panslavismu. Se abstragemu dela Itali'a si dela Romani'a, acaroru situatiune este astazi pote cea mai dificila din tōte, si in totu restulu Europei, afara de interesat'a amicitia a principelui de Bismark, politică Austro-Ungariei nu are sympathii sincere si nu este apreciata asia, precum o ar potea fi.

Inlaintru erorile comisie se oglindă in deficitele bugetare, in bilantiulu negativu alu comerciului, in lupta inversiunata a partidelor politice, in rivalitatile nationale, in coruptiunea cea mai nerusinata a classelor inalte ale societatii magiare si in fine, in turburările ce avura locu in capital'a Ungariei. In orice parte cetătinu pacificu si-ar intorce privirile, nu intalnesc, decătu greutati insuportabile, miseria si nedreptati.

Celu ce are deci tristulu curagi a dice, că lucrurile noastre mergu bine, acela séu că se amagesce pe sine insusi, séu că voiesce se amagesca pe altii, ceea ce in totu casulu este: séu naivitatea politica séu o fapta nemorală premeditata, care este cu atatua mai condamnabila, cu cătu ea causă mai multu reu prin seducerea opinionei publice, care din natura ei este credula si prin urmare, lesne de amagut.

Scenele turbulente petrecute in B.-Pest'a voru primi unu epilogu si in diet'a ungurésca. Dejă deputati din opositiune isi prepara interpellatiuni, care voru fi urmate fără indoiala, de scandalose si oragiose desbateri.

Diarialu opositionalu „Magyarország“, care si-a castigatu óresi-care celebritate prin revelatiunile sale, relative la coruptiunea ce domnesce in Ungaria, continua cu descoperirile incepute, luandu acuma la rondu pe cunoscutulu ministrulu de culte Aug. Treffert, celu cu introducerea fortiata a limbii magiare in scolele romanesci confessionale. Nu ne indoim, că cei dela „Magyarország“ déca voru vrea, voru avea se spuna multe despre acestu ministru, de óre ce densulu functionédia in permanentia dela 1868 si prin urmare, se bucura de o lunga cariera ministeriala in decursulu careia va fi patit si facutu multe si merunte. Inceputulu s'a facutu. Asteptamur urmarile.

Ungaria.

— Budapest'a. (Dominica a opt'a di.) Prefectur'a politiei primise sciri, că classea laboratorilor de pre la fabrica si dela industri'a mica se prepara pe dominica 18 Ianuariu că se trăca in batalioane organizate dela Bud'a in Pest'a, cu scopu de a pedepsi, precum dicu ei, pe banditii in fracu. Intr'aceea venise si ministrul presedinte dn. Col. Tisza din Vien'a, unde se affă cu delegatiunile, spre a se informa exactu si a face raportu Maiestatiei Sale despre cele petrecute in capital'a Ungariei, care tōte

OBSERVATORIULU.

l'au suparat fórté multu. Ministrul se consultà óre intregi cu comandantele generalu br. Edelsheim-Gyulai, cu siefulu politiei si alu pressei consil. Jekelfalussy, cu prefectulu Thaiss (ungurii ii dicu capitán alu ceteatiei), apoi si cu Mauritiu Jokai, cunoscutulu publicistu si romantariu. Se mai chiamara doue regimete din afara pentru multirea garnisónei, se dete si o proclamatíune, in care se spune, pâna la ce gradu este ameintata vieti a cetătienilor s. a.; pe la podurile de preste Dunare se iau tóte mesuri spre a opri pe revoltanti că se nu tréca in Pest'a.

Tóte acele mesuri au fostu asta-data de prisosu; capii partidei socialistilor, că-ci acuma existe si in Ungari'a partida de socialisti — intielesi cu colegii lor din strainatate, au sciu se tina in freu pe mihiadele de laboratori pâna la alta ocasiune combinata mai bine, éra acuma n'au voit se se mai verse sange nici pentru unu Verhovay si pentru nici o persoá, pâna ce va veni timpulu se lupte in favoreea doctrinelor propagate de ei. La ingropatiunea celor doi insi inpuscati pe strade, s'au luat asemenea multe mesuri de precautíune, dara nu s'au intemplatu nici-unu escesu.

Pâna acuma sunt dati in judecata criminale numai patru individi, in frunte cu juristulu evreu Kohn, că rebelli pronuntati, cari au strigatu in gur'a mare si au indemnatu pe glóte, că se spenduire pe magnati, se bata cu pietrii pe politiani si pe soldati.

Dintre diariele kossuthiane si republicane sunt trase trei in judecata, pentru că au incuragiato pe poporu la rebelliune. Vai Dómnne, de aru fi fostu acele diarie romanesci sau serbesci. Cautati numai colea la comun'a St. Mihaiu in comitatulu Turdei, că nisice romani batura deunadi pe unu docente magiaru spuscatu de gura, care se apucase a batjocori si in cárcazua totu ce e romanescu; se vedeti, cum se cere că se bage in temnitia pe toti romanii.

Intr'aceea esu alte scandale la lumina. Diariul aristocraticu "Magyar Ország", care publicase faptele lui Várad, c. Zichy, c. Szapáry etc., se apucă dela 16 Ianuariu incóce si de dn. Augustu Trefort, ministrul cultelor si alu instructiunei publice, că se'l compromitta pâna dupa urechi. Se dice adeca intre altele multe, că de candu este d. Trefort ministru de culte, s'au facutu specule mari cu mosile fondului religiosu, s'au vendutu unele dominie cu pretiuri de nimicu la unii si altii, s'au datu altele in arenda pe sume numai că de pomana; se dau din fondurile bisericesci sume mari imprumutu fóra hipoteca, sau cu hipoteca nesigura; in fine, că insusiu escelentia sa dn. ministru A. Trefort a luat imprumutu o suma considerabila din aceleasi fonduri, fóra vreo hipoteca. Acestea sciri s'au reproodusu in mai multe diarie din Ungari'a, in cátiva din Vien'a (N. fr. Presse, Weltblatt etc.), in Köln. Zeitung. Lumea are curiositatea se afle, că si care din acele diarie voru fi trase vreodata in judecata pentru acele revelatiuni. Apoi se te mai miri daca ti se spune, că fondurile sarmanului Blasius, care apucasera sub administratiunea statului inainte cu 50-60 de ani, au disparut, că si buna-óra fondurile vecchi provinciali ale Transilvaniei.

— Religiunea insultata, clerulu romanescu calumniat. Diariul ministerialu "A Hon", alu carui proprietari si redactoru este Mauritiu Jokay, in Nr. 16 din 18 Ianuariu a. c. descrie că in batjocura amblarea preotilor cu crucea pe la case in ajunu si ceremonia rituale antica, millenaria ce executa la santirea apei in dio'a de Baptismulu Domnului; minte apoi, că acésta ar fi numai o imitatiune dupa ceea ce se face in aceeasi di la St. Petersburg si inchiaie dicindu, că in acea di preotii romanesci gr. resariteni facu rogatiuni pentru capulu bisericei loru, pentru omnipotentele tiară muscalescu.*)

In anul trecutu "Kelet" din Clusiu isi batea jocu de santirea apei sub pretestu, că sarutandu ómenii crucea, se propaga ból'a diphteritis. Estimpu Jokay merge multu mai departe, spre a subminá de a dreptulu dogmele si anume sacramentulu principale, baptisimulu bisericei orientale, éra pe clerulu resariténu intregu ilu incriminédia de inalta tradare, că-ci a sterge din liturgia, din tipiconu numele monarchului legitimu si a face rogatiuni pentru unu altu monarhu strainu, invóle immediat crím'a inaltei tradari, prin urmare pedéps'a mortiei, sau celu puçinu reclusiune pe 20 de ani. Se fia inse considerata fapt'a si numai că veta-mare de maiestate**), totusi pedéps'a este dela 1 pâna la 5 ani. Dara si calumniatorulu cade in aceeasi pedépsa, daca celu calumniat nu este vreunul motoflete indolentu, ci scie se'si castige satisfactiune.***)

Scurtu, loru le este permisutu totu, de aceea si sapa barbatescu nu numai la tulpin'a si radecinele vietiei nóstre nationale, ci si la religiune, si nu se afla nimeni care se infrene cutediarea loru.

Sciri diverse.

— (Denumire.) Prin decretu imperatescu ddto. 6 Ianuariu d. professoru publicu estraordinariu Ale-sandru Romanu a fostu denumit professoru publicu ordinariu, la universitatea din B.-Pest'a pentru limb'a si literatur'a romana.

— (Decedati.) La Paris au murit mai in aceeasi di ducele de Gramont, ultimulu ministru de externe alu lui Napoleon III si cunoscutulu barbatu de statu republicanu Jules Favre, care in resbelulu prusso-francesu din 1870/1 au subscrisu capitulatiunea Parisului.

*) Az ünnep napján a templomokban, ugy Budapesten is, nyilvános imát mondának a görög egyház fejéért, a mindenhato muszka esaszár ért is.

**) §. 63 din cod. pen. austr. si transilvanu.

***) §§ 209 et 210.

— (Dela reunioanea de pathinagiu.) Dumineca sé'a in 25 l. c. va avea locu a dou'a petrecere costumata din anulu acesta. — Onor. membrii sunt provocati se apara in numeru cătu se pote de mare, séu costumati séu celu puçinu avendu unu semnu distinctivu, batatoriu la ochiu. — Pentru de a evita multe inconveniente, cartele de intrare pentru p. t. membri se voru distribui Vineri si Sambeta dela 10-11 a. m. si dela 3-7 óre p. m. in magazinulu de bacanii alu d. Fr. Thallmayer (Strad'a urezului). Sé'a la cassa se voru dâ bileté numai ne-membrilor. Membri platescu 10 cr., ne-membri că privitori 20 cr., éra că pathinatori 50 cr. v. a.

— (Moneta romana de 2 bani.) Dela 1 Ianuariu s'a pusu in circulatiune o cantitate de moneta nationala de arama in bucati de căte 2 bani, batuta in monetari'a Statului. Acésta se va continua treptat pâna la baterea intregei sume de 1,500,000 lei, autorisata prin legea dela 2 Augustu 1876.

— (Pistolele,) care au fostu intrebuintiate la duellulu Majthény-Verhovay se afia de presentu, că corpora delicti la tribunalulu din B.-Pest'a. Acele pistole sunt ale comitelui Coloman Almásy. Intrebatu fiindu asupra calitatii si constructiunei loru, unu specialistu cunoscutu din B.-Pest'a, acesta a constatatu, că in privint'a sicurantiei loru ele se potu mesurá cu orice alte pistole, construite anume pentru de a puscá la tiru si că pentru acela, care scie se pusce, este o jucaria a nemeri tient'a alésa.

— (Baronulu Majthény) a sositu in 15 l. c. la Vien'a, insocitu de secundantii sei baron. Uechtritz si Beniczky. In contr'a cestui din urma, politia avea ordinu de arestare, care inse nu s'a potutu realizá, din cauza că Beniczky au preferit a o luá la sanetos'a spre Nizz'a.

— (Aristocrati'a ungurésca) mai tóta s'a cam intrascatu din Budapest'a, in urmarea turburarilor din septeman'a trecuta. Alte familii, cari au voit se vina a petrece carnevalulu in Budapest'a, si-au schimbato hotarirea si au remasu acasa. S'a observatu si pe ghiacia, că magnatii cari si in alti ani obicinuiau aesi acolo, de cátiva dile nu se mai ducu; éra in balurile din dilele trecute abia s'au vediutu doui-trei insi din aristocratia.

(Famili'a.)

— (Balu romanescu in Budapest'a.) Junimea romana din capital'a Ungariei; precum semnalaramu, va arangiá la 21 Februarie st. n. in sal'a de gala a otelului "Hungaria" unu balu in favorulu Societati "Petru Maior" si a esundatilor din Transilvania. Presiedinte alu intreprinderii fu alesu Iosif Vulcanu, éra comitetulu arangiatoru fu compusu din urmatorii dni: vice-presiedinti: dr. Victoru Babesiu si dr. Augustinu Dumitrescu, secretariu Ioanu Dragosiu, membrii: dr. Aureliu Babesiu, L. Papp-Szilágyi, drd. Absolonu Todea, drd. George Creniceanu, Emilu de Puscariu, Iuliu Severu Babesiu, Constantinu Radulescu, Iuliu Bonciu.

(Famili'a.)

— (Concertu si balu romanescu in Clusiu) Societatea de lectura "Iulia" a junimei romane dela universitatea din Clusiu va dâ la 19 Februarie in sal'a redutei unu concertu declamatoricu-musicalu insocitu de balu, in care se va juca si "Calusierulu" in costumu nationalu. Comitetulu arangiatoru e compusu astfelui: presiedinte dr. Aureliu Isacu, secretarinu Vincentiu Nicóra, cassariu Iuliu Herbay, membrii: Petru Dulfu, Alessandru L. Hosszu, Nicolau Hosszu, Iacobu Maior, Beniaminu Popu si Emiliu Porutiu.

— (Unu edificiu de ghiatia.) In gradin'a zoologica din Moscva de cătvá timpu o casa de ghiatia atrage privirile visitatorilor asupra si. Acésta casa este construita din lespedi de ghiatia, dupa tóte regulele architectonice, are doue usi si siése ferestre. La edificarea acestei case originale au lucratu doui architecti din Moscva si 300 lucratori.

— (Eraso omoru de evreu.) Ungureni isi facu de capu cu persecutarea evreilor. In comun'a Vanciod din comitatulu Biharu assassinii inpuscara in 7 Ianuariu sé'a pe septuagariulu Samuel Roth, precandu siedea la cina cu fiu-seu si cu unu rabinu. Prim'a puscatura data pe feréstra nu'l'u nemeri, cu a dou'a inse fù lovitu dreptu in céfa si omorit in momentul candu rabinulu dicea: "Se ne pitulamu sub mésa." In anul trecutu s'au publicatu vreo 15 casuri in care au fostu assassinati totu jidovi, si acum se incepe anulu totu asia. Dara ce e dreptu, că jidovii unguresci inca nu invézia minte de locu, setea de bani si rapacitatea ii face se se jóce cu viati'a.

Bibliografia.

— Amiculu Familiei, jurnalul socialu, beletristicu si literariu. Va esi in fia-care septemana odata. — Martia, in nr. căte 1-2 côle, formatu cuartu mare, chartie fina, tiparit indesatu. Va publica articlii sociali, poesii, novele, romanuri, suvenirii de caletorii s. a. Va tracta cestiuni literarie si scientifice, cu reflecziuni fiindu la cerintele vietiei practice. Va petrece cu atentiu viati'a sociala a romanilor de pretotindenea, precum si a celorlate poporatiuni din patria si strainatate. Prin umoru dulce si satira alésa va nisui a face căte o óra placuta familiei strivite de grigile vietiei.

Preste totu va nisui a intinde tuturor individilor din familia o petrecere nobila si instructiva.

Pretiul de prenumeratiune pre anulu intregu e 5 fl. v. a. pe $\frac{1}{2}$ anu 2 fl. 50 cr. v. a., — pentru Roma'nia si strainatate pre unu anu 13 franci — lei noi, pe $\frac{1}{2}$ anu 7 franci — lei noi.

Abonatii pre anulu intregu voru primi că premiu portretul distinsului nostru filologu si istoricu Timoteiu Cipariu — avendu de a solvi numai 30 cr. in pretiul pachetarei si a carteii de transportu.

— (Unu nou diariu romanescu in Timisóra.) Cu 1 Martiu a. c. va aparea unu nou diariu politicu in Timisóra subt titlulu: "Luminatorul" in proprietatea d. M. Draghiciu si sub redactiunea d. P. Rotariu, advocatu. Nouul diariu va esi de doue ori pe septamana si adeca: Mercurea si Sambeta, pe formatu cuartu si cu orthografia etimologica. Pretiul de abonamentu va fi pe unu anu 8 fl. pe $\frac{1}{2}$ anu 4 fl. pe $\frac{1}{4}$ anu 2 fl. Pentru strainatate pe 1 anu 10 fl., pe $\frac{1}{2}$ anu 5 fl. pe $\frac{1}{4}$ anu 2 fl. 50 cr.

Din partene felicitam si salutam fratiesc pe intreprinditorii nouului diariu, si le dorim se aiba succesul dorit, atât in privint'a morala, cătu si cu deosebire in cea materiala.

Contractulu Socialu.

De J. J. Rousseau.

Capitolulu VIII.

Despre religiunea civila.

(Urmare.)

Intre toti autorii crestini, filosofulu Hobbes este singurulu care au cunoscutu reulu si remedierea lui, care au cutesatu se faca propunerea de a reuni ambele capete ale acuilei si a reduce totulu la unitatea politica, fara care nici unu Statu nu va potea fi bine gubernat, nici nu va potea avea o Constitutiune buna. Dara elu au trebuitu se se convinga, că spiritulu dominantu alu cristianismului este incompatibile cu sistemulu seu, si că interessa preotului este totdeauna mai poternicu că acela alu Statului. Nu aceea ce are Hobbes oribile si falsu in politic'a sa este ceea ce o face odiosa, ci tocmai ce este justu si adeveratu in ea.*).

Eu credu, că considerandu cineva din acestu punctu de vedere faptele istorice, ar potea combate lesne parerile opuse ale lui Bayle si ale lui Warburton, dintre cari primulu pretinde, că pentru corpulu politicu nu este utilie nici o religiune, éra celalaltu din contra, sustine că religiunea crestina este stélpulu celu mai poternicu alu corpului politicu. Celui primu i s'ar potea probá, că niciodata nu au fostu fundatii unu statu, fara că religiunea se i servésca de baza, éra celui de alu douilea, că legea crestina este mai multu stricatioasa, decatul utile unei Constitutiuni tare a statului. Pentru că se fiu mai bine intielesu, este de lipsa a dâ o precisiune mai mare, ideilor forte vaghe despre religiune, relative la obiectulu meu.

Religiunea, considerata in raportu cu societatea care este séu generala séu particulara, pote se fia impartita si ea in doue specie, adeca in religiunea omului si in aceea a cetătiénului. Cea prima care nu are nici temple, nici altare, nici ritu, se marginesce singuru numai la cultulu curatul internu alui Dumnedieu si la datorintiele eterne ale moralei. Ea este adeverat'a si simpl'a religiune a evangeliului, adeveratulu theismu, si ea s'ar potea numi dreptulu naturale divinu. Cealalta se marginesce numai in o singura tiéra, dandu'i Dieii si patronii sei proprii si tutelari. Ea i'si are dogmele sale, ritulu seu, si cultulu seu esternu, prescrisul prin legi. Afara de unic'a natiune care i urmăsa ei, tóte celealte sunt infidele, straine si barbare si chiaru datorintiele si drepturile omenești nu trecu preste marginile altarelorlor loru. Astfelui au fostu tóte religiunile popóralor primitive, si acele religiuni s'ar potea numi dreptulu divinu civile séu positivu.

Mai esista unu alu treilea felu de religiuni, si mai bizaru, care dandu ómenilor doue legisla-

*) A se vedea intre altele, intr'o epistolă alui Grotius adressata fratelui seu, sub datulu 11 Aprilie 1645, ce aprobă si ce blámese acestu barbatu savantu in carteia lui Hobbes "Despre cetătiénu." Este adeverat, că aplecatu spre indulgentia, Grotius pare că ieră autorului reulu pentru binele ce ilu contiene, inse nu toti erau asia gratiosi. Not'a lui J. J. Rousseau,

tiuni, doui siefi, doue patrii i supune la datorintie ce isi contradic si i impiedeca de a fi in acelasiu tempu crescini devoti si cetatiene buni. Astfelii este religiunea Lamailorii, a Japanesilor si astfelii este cristianismulu romano-catholicu. — Aceste religiuni se potu numi ale preotilor, din care resulta unu felii de dreptu mestecat, nesociabile, caruia nu i se poate da nume.

Considerate din punctu de vedere politicu acestei trei feluri de religiuni, isi au fia-care din ele defectele loru. Cea de a trei'a, adeca religiunea romano-catholicica, este atat de rea, in catu ar fi pierdere de tempu voindu cineva se o probese. Totu ce rupe unitatea sociala este reu; totu institutiunile care punu pe omu in contradicere cu sine insusi, sunt rele.

Cea de a dou'a, adeca religiunea poporalor primitive, este buna, intru catu unesc cultulu divinu cu amorulu legilor, face din patria obiectu de adoratiune pentru cetatienei invetiandu-i, ca a servi Statului este a servi Dieilor tutelari. Acesta este unu felii de theocratie, in care nu este permis se aiba cineva altu pontifice decat pe principale insusi, nici alti preoti, decat pe magistrati. Cine more acolo pentru tiéra este unu martiru, a viola legile este identic cu a fi inpiu si a espune pe unu culpabilu esecratiunei publice, insemnasa a ilu devotamie Dieilor: Sacer esto!

Inse ea este rea, pentru ca fiindu fundata pe erore si minciuna, insiela omens, i face creduli, superstitioni si inneca adeveratulu cultu alu Divinitatii intr'unu ceremonialu vanu. Ea este rea si atunci, candu devenindu esclusiva si tiranica, face pe unu poporu doritoru de sange si netolerantu, astfelii, ca elu nu respira decat merte si masacrul si crede ca face unu actu sacru ucidiendu pe toti aceia, cari nu adora pe Dieii loru. Acesta face ca unu astfelii de poporu se se afle in stare de resbelu cu totu celelalte, care sunt pericolose securitatii sale proprie.

Ne mai remane in fine religiunea omului seu cristianismulu, nu acela de astazi, ci acela alu evangeliului, ce nu este totu una. Prin acesta religiune sacra, sublima si veritabila, omens sunt fii ai aceluiasi Dumnedieu, ei se recunoscu toti ca frati si legatur'a care ii unesc, nu se rupe nici chiaru prin merte.

Inse acesta religiune, ne-avendu nici-o relatiune particulara cu corpulu politicu, lasa legilor singuru numai acea potere, pe care o tragu ele din sine insusi, fara de a le oferi alta, si astfelii, un'a din legaturile cele mari ale societatiei particolare remane fara efectu. Ceva mai multu, departe de a atasi animile cetatienei pre langa statu, ea le instrainsa de elu, precum si de totu lucrurile lumesci. Eu nu cunoscu nemica, ce ar potea fi mai contrariu spiritului socialu.

Ni se spune, ca unu poporu de adeverati crescini ar forma cea mai perfecta societate, pe care numai si-o poate imaginat cineva. In acesta presupunere eu nu aflu decat o singura dificultate, adeca: aceea, ca o societate de crescini adeverati nu ar mai fi o societate de omens.

Mai adaogu inca, chiaru deca s'ar affa o astfelii de societate presupusa, ea nu ar fi, pre langa totu perfectiunea ei, nici cea mai tare si nici cea mai durabila, pentru ca dandu-si silintia a fi perfecta, i-ar lipsi solidaritatea si viciulu destructivu s'ar affa chiaru in perfectiunea sa.

Fiacare si-ar inplini datorintia sa, poporul ar fi supusu legilor, siefi ar fi drepti si moderati, magistratii integri si necoruptibili, soldatii aru despreti merte si nu ar esista nici desertatiune nici lucsu. Totu acestea ar fi forte bune, dara se cercetamu mai departe.

Cristianismulu este o religiune de totu spirituala, ce se occupa singuru numai cu lucrurile din ceriu, pentru ca patria crescinului nu este lumea acesta. Este adeveratu, elu isi inpliesc datorintiele sale, dara lui i pasa puçinu, deca resultatul loru este bunu seu reu. Numai se nu aiba a isi inputa nimica, apoi lui puçinu i pasa, deca lucrurile aicea josu mergu, bine seu reu. Dece statul este inflorindu, apoi elu d'abea cutesa a gustu din fericirea publica, elu se teme se nu ajunga a fi orgoliosu prin gloria patriei sale: deca statul decade, atunci elu binecuvanta man'a lui Dumnedieu, care se apasa greu asupra poporului seu.

Pentru ca o astfelii de societate se traiasca in pace, si se se poate mantine armonia, ar trebui ca toti cetatienei fara exceptiune se fia crescini buni in acelasiu modu. Candu inse din nefericire s'ar affa unu singuru ambitiosu, unu singuru ipocritu, unu singuru Catilina de exemplu seu unu Cromwell, apoi, acela ar avea jocu usioru cu piosii sei compatrioti. Caritatea crescinca nu permite ca cineva

se cugete indata ceva reu despre de-aprovele seu. Dece unu astfelii de omu asta, mai antau prin intriga, art'a de a le impune si de a isi insusi o parte din autoritatea publica, apoi etal'lu ajunsu la demnitate. Dumnedieu voiesce, ca elu se fia ascultat si deca depositariulu acestei poteri abusesa de densa, apoi elu este biciulu prin care se servesce Dumnedieu pentru de a pedepsi pe fii sei. Ar fi in contra consciintiei a alungat pe usurpatore, pentru ca ar trebui turburata pacea publica, a intrebuintat violentie si a versat sange si tote acestea se potivescu reu cu blandetia crescina si in fine, ce inporta deca cineva este liberu seu sclavu in acesta vale a plangerilor? Lucrul principale este de a ajunge in paradisu si resemnatia este unu mijlocu mai multu pentru acesta.

Candu se nasce unu resbelu in afara, cetatienei pleca la lupta fara de a face dificultati; nici unul din ei nu se cugeta la fuga, ei isi facu datorintia: inse fara de a fi passionati pentru victoria, ei sciu mai bine se mora decat se invinga. Ce inporta, deca ei voru fi invinsi seu voru fi invingatori? Nu scie ore provindintia mai bine, decat ori cine, lipsele loru? Se isi imaginese acum cineva, in ce modu va sei profitat de stoicismulu loru, unu inamicu passionat si inpetuosu! Puneti in fatia acestora, pe acele popora generose, pe care le consuma vapai'a amorului de patria si de gloria, puneti republica vostre crescina fatia in fatia cu Spart'a seu Rom'a, si piosii crescini voru fi batuti, respanditi si nimiciti, mai nainte de a isi fi venit in simtiri, seu nu voru avea se multumescaparea loru de catu despretiului ce ilu porta inamicii loru fatia cu ei. Dupa opiniunea mea, juramentul soldatilor lui Fabius era unu jurament frumosu: ei jurau a se reintorce ca invingatori si isi tineau juramentul. Crescini nu ar fi depusu niciodata unu astfelii de juramentu, temendum-se se nu desfida pe Dumnediulu loru.

(Va urmă.)

Locu deschisu.*)

Onorata Redactiune!

In Nr. 94 1879 alu „Observatoriului“ au esituit locu deschisuna corespondintia din Orastia, cu subscrierea comitetului parochialu gr.-or., in care descrie caus'a scolei nostre din Orastia intr'unu modu invidiosu si resbunatoru; schimonosesce, falsificata tolu adeverului lucerului inferandu-me pe mine, respective pretimea locala cu calumii, deonestari, inventice, cu opositiuni in treb'a scolara si bisericasesca spre folosulu numai propriu, cu inpedecarea progresului scolaru, cu illegalitatii, iara intregu protopopiatulu cu scolele rele etc. si pe Prea venerabilu consistoriu archidiecesanu cu illegalitatii pentru neaprobararea cererilor loru, nu numai, dara in scierile si acusarile sale date la ven. consistoriu archidiecesanu asupra mea asemenea cu cate batjocuri, defaimari si illegalitatii me inferediu, si acestea tote din interesul acela, ca voindu coresponentele cu satelitii lui a destituiti si alungat din posturile investitorilor pe actualii investitori Nicolau Barsanu si Dimitrie Eli, care celu dintaiu aproape de 30 ani, celalaltu aproape de 20 de ani functionedia mai cu sema totu in Orastia, fara vreo vina, pricina sau abdicare, sub pretectu ca ar fi necualificati. Corespondentele cu satelitii lui au deschisun concursu de 3 investitori, fara scirea si invoreea auctoritatilor bisericesci si in contra legii, si acesta numai in modu arbitrar, care procedura si concursu apoi ca illegalu, prea venerab. consistoriu archidiecesanu prin parintesca ordinatiune dta 31 Augustu Nr. 2379 l'au anulatu si nimicitu, precum si incusele asupra mea date, ca nedrepte si illegale s'au respinsu; asia dupa-ce tota acea corespondentia o declaru de calumnia si batjocura, care are numai scopuri malitiose si illegale, viu am'i da declaratiunile mele si anumitu pentru Orastia me provocula protocoalele bisericiei nostre si la martori cari traiescu. De cumva corespondintele aceleia nu le va fi falsificat, se caute, si va afia, ca pamanturile pe care le are astazi s. bisericu si este isvoru de capetenia alu bisericiei, s'au castigatu prin pretimea de acum. Zidulu celu frumosu inprejurul bisericiei cu intrepunerea si sirgintia preotilor actuali s'au facutu. Scola cea noua de astazi, inceputa la anulu 1857 pretimea cu titorii de atunci ai bisericiei iau pusu fundamentu si partea jumetate au zidit'o, dupa care in mai multi ani s'au tinutu scola intrensa. Rostu si temeu averii bisericii si a scolii nostre, urmediu din isvorile midilociete prin pretimea locala. Au dorita pentru acestea dice coresponentele ca porta lupte cu pretimea de ani? si pentru ca s'au ostenit si s'au luptat intru una la castigarea acestora? etc. Apoi in protopresbiteratu corespond. cerce si vadu scolele, daca nu'i orbu, sau daca voiesce, si bisericile, si va vedea scolele zidite din materialu solidu, si in sensulu legii, cu mari spese in comunele, Casteu, Vinerea, Zibotu, Rosomu, Rososielu, Vaidei, Beriu, Dencu mare, Petreni, si mai de rendu Orastia de susu, Bicentiu, Pricas, Balomiru, Sibisielu-vechiu, precum si in tote celelalte comune dupa starea si putintia loru, provediute cu investimenti scolaru, nefindu pana acum nici una scola din acestu tractu amerintiata din partea deregatoriei statului, si ajutandu Dumnedieu cu nisice ani buni, sprediu inaintarea si inbunatatirea loru, si mai departe. Apoi bisericile cu puçina deosebire totu din materialu

solidu zidite, trainice si frumose, provedeute cu cele de lipsa.

Cine este defaimatoriulu? Spuna pretimea nostra din juru, dintre cari puçini voru fi, pe care se nu'i fi defaimatu, batjocorit si dejositu. Cine este elu? Spuna parochulu locului din Orastia, omu de 80 de ani, si in preotia de 52 ani, care fiindu omu singuru, fara copii, in anii trecuti facandu densulu scrisore au donatu pe sam'a bisericii nostre cas'a sa propria, unde astazi locuesce, ca se fia dupa mertea sa a santei bisericiei nostre din Orastia, ca casa parochiale, de ore ce de presentu nu este; eara defaimatoriulu cu clic'a sa 'iua respinsu dotati'a, din cauza ca de ce n'au dat'o din ora a aceea, era nu dupa merte, si de atuncia nimenia n'au mai daruitu pamanturi la bisericu. Cine este elu? Cetesca circulariuu venerab. consistoriu archidiecesanu de sub Nr. „Teleg. romanu“ 144, in care se cletescu acestea. „Er' on, comitetulu parochialu uitandu-si de tota disciplina si subordinatiunea, dechira ca elu nu mai vrea se mai scia nimicu de organulu, prin care trebuie se corespunda cu consistoriuu archidiecesanu, ci trimite aici de a dreptulu scisorile sale officiali si semiofficiali, si acestea scisorile sunt pline de acusari in contra consistoriuu, ca consistoriuu comite illegalitatea comissa chiaru de acel comitetu etc. Se scie cine este in acel comitetu dela care s'au pricinuitu acesta, pentru ca cum dice corespondintele mentionat: „Comitetulu parochialu din Orastia statutoriu mai numai din nisice plugari simpli, n'au potutu face si nici nu sunt in stare de a iuscis astfelii de ilegalitati. Cine este elu? acela care nu cauta de disciplina, si in afaceri scolare nu vrea se scia de organulu prin care trebuie se corespunda cu consistoriuu. Cine este elu?

Este acela, care s'a laudat in scisorile sale de incuse date venerab. consist. arcesiecesanu, ca voru perde miia de fiorini dela Universitatea sasasca, daca nu se urmedia asia precum elu dice etc.

Acestea si altele se potu constata cu martori in viatia. Un'a nu potu nici eu intru interesul adeverului si alu santei nostre bisericu din Orastia, a nu aduce inainte, spre a se potea vedea faptele si folosele ce le au adus elu bisericu nostre. In anii trecuti fiindu densulu presiedintele comitetului parochialu, era Ilie Popp favoritul seu epitropu, s'au apucat de acoperirea turnului bisericii nostre din Orastia, pentru ca fiindu coperisulu vechiu, ploa in laintrulu turnului, si tocindu densii pe unu paleriu cu numele Richter din Orastia la lucrul acesta de a acoperi turnul cu plevu *), cu 1100 fl. v. a. ca se'l acopere simplu si cu plevu traenici si se puna un'a cruce noua in verfulu turnului, pe care au daruit'o si cumparat'o pe sema bisericu reposantu plugariu Ioanu Robu. Mai inainte de a se fi apucat de lucru au venit vorba in comitetulu parochialu, ca cum se fia colorea turnului, alba cum au fostu, sau se se vapsescu rosu. In curgerea sfatuirii parochulu localu Georgie Popoviciu au propus, ca turnulu se fia alb, cum au fostu, insa propunerea sa s'au respinsu, ca se va potea vedea mai la vale, si au remas dupa inteleptiunea domnului ca se fia rosu. Ce au urmat de aici? au urmatu ca paleriu s'au apucat de lucru si de acoperit, au lasatu pe turnu o parte din plevulu celu vechiu si reu, si apoi seversindu paliuriul lucrul turnului rosu, puindu si crucea cea noua in verfulu turnului, vapsitul rosu, acesta coperitura dupa 3 ani s'a spartu ciurul, in catu dupa aceea ploandu in turnulu bisericii ca si mai inainte, au trebuitu de nou se se reparedie, si asia era au tocmitu totu cu sfatul densului; pe paleriu pomenit Richter cu alta plata de 160 fl. v. a. si reparanduse a dou'a-ora coperisulu, ce se vedi? in acestu turnu alu bisericii nostre acum ca era ploa, era crucea din verfulu turnului aplecatu intr'o lature, nu numai, dar o parte mare din vaseala rosia spaladuse de ploria, josu au remas turnulu acum pestriu, nici rosu nici alb, cu chietuiala de 1260 fl. v. a. dejă facuta.

(Va urmă.)

Post'a redactiunei.

Ne rogam inca odata, ca adresele se se scria deplinu si cu litere intregi, respicate, in dosulu cuponului. La cateva este preste potintia a descifra, candu numele sau connumele, candu comun'a, candu post'a; in acestea casuri apoi nu e mirare ca se intempla neregularitati.

Respectam orice reclamatiune relative la neregularitati, se se faca inse mai curendu, era nu la 1 si chiaru la 2 ani, cum ni s'a intemplatu estimpu dela Bucuresci. Unu diariu nu se conserva in sute de exemplarie ca cartile.

Din Novembre incóce posteile Romaniei mai iau preste porto legalu cate 5 bani de fiacare Nr. Cu ce dreptu? Rogam pe Onor. Directiune generala a postelor si telegrafelor, ca se binevoiesca a citi intr'unu comunicatu oficialu acelui articlu alu Conventiunei europene, care da dreptulu acesta. Totu asia publicul are dreptulu se scia, pentru ce la Brasovu se taxédia cateva foi periodice romanesce nepolitice, ca si cele politice.

Aceeași reclamatiune se aude si din Bucovina de cateva luni incóce. Acolo se iau cate 2 cri, nu numai dela diariile din România preste cei 5 bani, ci si dela cele din Transilvania. Acestu midiulocu fiscalu supplimente forte bine censura vechia, inpedeca comunicatiunea spirituale si propagarea de cunoscintie intre omeni si popora.

In Serbia s'a desfiintat prin unu votu alu Scupincii (diatei) orice porto dela diarie.

— D-lui Ios. Iosa, docentu in Pečica, „1001 de nopti“, nu se mai afla la nici un'a din librariile de aicea. Pote la Bucuresci.

*) Feralbu, in Rom. tinichea.

Red.

Editoru si redactoru responsabilu: **G. Baritiu.**

Tipariul lui **W. Krafft.**

*) Pentru articlii ce esu sub aceasta rubrica, redactiunea nu ia nici-o respundere asupra sa. Red.